

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU AB „LIETUVOS DRAUDIMAS“ TEIKIANT PASLAUGAS TYRIMO

2020 m. sausio 10 d. Nr. (19)SN-180)SP-1
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2019 m. spalio 10 d. gautas pareiškėjos (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Pareiškėja) skundas, kuriame nurodoma, kad Pareiškėja norėjo apdrausti AB „Lietuvos draudimas“ (toliau vadinama ir Bendrove) sveikatos ir gyvybės draudimu savo sūnų (gim. (*duomenys neskelbtini*) (toliau – vaikas), kuriam nustatytas sunkus neįgalumas, tačiau Bendrovė atsisakė tokią paslaugą suteikti.

Pareiškėja nurodė, kad 2019 m. spalio 10 d. dėl sūnaus draudimo sąlygų kalbėjosi telefonu su Bendrovės (*duomenys neskelbtini*) konsultante (*duomenys neskelbtini*). Bendrovės darbuotoja (*duomenys neskelbtini*) paprašė elektroniniu paštu atsiųsti Pareiškėjos sūnaus ligos kodus (F84.0; F71.1). Pareiškėja nurodo, kad, nusiuntus prašomą informaciją, „po keleto dienų konsultantė man paskambino ir atsakė, kad įmonė nedraudžia asmenų, turinčių tokį ligos kodą“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta). Pareiškėja teigia: „man paklausus, kodėl mano sūnus yra diskriminuojamas, aiškaus motyvo neišgirdau. Konsultantė tik atsakė, kad nedraudžia dėl tokio sutrikimo.“

Lygių galimybių kontrolierių pavadavusi Seimo kontrolierė Milda Vainiutė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2019 m. lapkričio 6 d. raštu Nr. (19)SN-180)S-668 kreipėsi į AB „Lietuvos draudimas“ administraciją, prašydama pateikti informaciją, ar Bendrovė gali patvirtinti Pareiškėjos skunde nurodytas aplinkybes; ar AB „Lietuvos draudimas“ yra galimybės sudaryti sutartį dėl asmenų su negalia, kuriems diagnozuoti sveikatos sutrikimai pagal ligos kodus F84.0 ir F71.1, sveikatos ir gyvybės draudimo; kokių būdu; ar Bendrovė gali patvirtinti, jog būtent Pareiškėjos nurodyta ligos diagnozė (ligos kodas) buvo priežastis atsisakyti apdrausti Pareiškėjos sūnų gyvybės bei sveikatos draudimu.

Paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus, įskaitant Bendrovės gyvybės bei sveikatos draudimo paslaugų teikimo taisykles.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2019 m. lapkričio 18 d. gautame Bendrovės rašte Nr. 6-4-30 (toliau – Raštas) nurodoma, jog Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.994 straipsnis suteikia teisę įvertinti draudimo riziką, jei draudimo interesas yra susijęs su apdraustojo gyvybe ir sveikata, o Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 117 straipsnio 1 dalis numato, jog, vertindamas draudimo riziką, draudikas turi teisę atsižvelgti į apdraustojo amžių, sveikatos būklę, profesiją ir kitus draudimo rizikai turinčius reikšmės objektyvius kriterijus. Šios nuostatos *mutatis mutandis* taikomos ir sveikatos draudimo sutartims, kaip tai numatyta Draudimo įstatymo 130 straipsnio 1 dalyje.

Bendrovė Rašte patvirtino, kad sprendimas sudaryti draudimo sutartį arba atsisakymas tokią sutartį sudaryti Bendrovėje nėra siejamas su apdraudžiamąjo asmens neįgalumu, tačiau siejamas su asmens sveikatos būkle, kuri „tiesiogiai įtakoja galimybę įvykti draudžiamajam įvykiui“ (taip rašte). Tą aplinkybę patvirtina faktas, kad 2019 metais Bendrovėje sudaryta beveik tūkstantis Asmens draudimo sutarčių, kur apdraustieji turi vienokį ar kitokį neįgalumą.

Apdraudžiamąjo asmens sveikatos būklę Bendrovė vertina kiekvienu konkrečiu atveju individualiai, įvertinant ją pagal gydymo įstaigos nustatytą diagnozę, atskirais atvejais gali būti paprašyta pateikti išrašą iš medicininės kortelės gydymo įstaigoje. Šiuo konkrečiu atveju Bendrovei buvo suteikta informacija, kad apdraudžiamasis asmuo serga autizmu bei sunkios formos protiniu atsilikimu. „Autizmas vienas sunkiausių raidos sutrikimų. Vaikams autistams būdingas netipiškas elgesys, netikėti užsiėmimai ir pomėgiai“. Floridos universiteto mokslininkės, judesių ekspertės Osnat Teitelbaum teigimu: „Stebėti kūdikiai neturėjo jokių normaliems vaikams būdingų refleksų ir krisdavo kaip kokie mediniai kareivėliai“. Pradėję vaikščioti, šie vaikai tampa sunkiai valdomi: eina kur nori, dažnai krenta, nes jiems visiškai nebūdingas savisaugos instinktas. Autistams būdingas autoagresyvumas (savęs žalojimas), agresyvumas (kitų žalojimas), nesugebėjimas savęs kontroliuoti. Beveik trečdalis vaikų autistų turi bendrosios motorikos sutrikimų. Šių vaikų judesiai yra nerangūs, einant jiems dažnai kyla pusiausvyros ir judesių koordinacijos problemų (studija su cituojamais šaltiniais pridėta prie Rašto).

Bendrovė Rašte teigė, kad visos šios aplinkybės lemia, jog tikimybė draudžiamajam įvykiui atsitikti yra didelė ir apskritai sunkiai prognozuojama.

Draudimo įstatymo, į kurį buvo perkeltos Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. sausio 20 d. direktyvos (ES) 2016/97 dėl draudimo produktų platinimo, 158² straipsnis reikalauja, kad „bet kuri pasiūlyta draudimo sutartis turi atitikti draudėjo reikalavimus bei poreikius“. Tuo tarpu tokia draudimo sutartis neatitiktų draudėjo (apdraustojo) reikalavimų bei poreikių, kadangi dauguma įvykių, tikėtina, būtų pripažįstami nedraudžiamaisiais dėl apdraustojo sveikatos būklės, kadangi, pagal Bendrovės Asmens draudimo taisyklių 9.3 punkto bei 13.3 punkto nuostatas, nedraudžiamaisiais laikomi įvykiai: „kūno sužalojimai (traumos), sveikatos sutrikimai dėl kūno sužalojimo (traumos) dėl bet kokių ligų ir (arba) ligų sukeltų priepuolių“ ir „mirtis dėl kūno sužalojimų (traumų) ir (arba) sveikatos sutrikimo dėl kūno sužalojimo (traumų), kuriuos sukėlė bet kokios ligos ir (arba) ligų sukelti priepuoliai“.

Kartu atkreipiamas dėmesys, jog draudimo sutartis yra savanoriška, jai sudaryti būtina abiejų šalių valia bei susitarimas dėl visų sutarties sąlygų.

Nurodoma, jog, nepaisant negalios, minėtas asmuo buvo draustas Bendrovėje nelaimingų atsitikimų draudimu nuo traumų, patiriamų autoįvykio metu (draudimo liudijimas pridedamas). Šis faktas patvirtina, kad, vertinant draudimo riziką, Bendrovė vertina ne negalią apskritai, bet konkrečią diagnozę, galinčią turėti tiesioginės įtakos draudžiamojo įvykio tikėtinumui. Dėl šių aplinkybių Bendrovė mano, kad veikia laikantis įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų.

Bendrovė pateikė 2004 m. leidinį „Ankstyvojo amžiaus vaikų autizmas“, parengtą autorių Laimos Mikulėnaitės bei Rasos Ulevičiūtės, apie autizmo sutrikimo požymius bei šį sutrikimą turinčių vaikų elgesio ypatumus. Leidinyje aptariama autizmo sutrikimą turintiems vaikams pasireiškianti sensorinė, elgesio disfunkcija.

2020 m. sausio 3 d. elektroniniame laiške Tarnybai Bendrovė teikė internetiniuose šaltiniuose rastus duomenis iš JAV mokslo įstaigų, medikų, nevyriausybinių organizacijų, kuriuose pateikiama informacija apie tai, jog vaikai, kuriems nustatyta autizmo diagnozė, dažniau patiria tyčinius ar netyčinius kūno sužalojimus.¹

2020 m. sausio 7 d. Tarnyboje vykusio susitikimo su Bendrovės atstovais metu Bendrovės atstovai paaiškino, jog Bendrovė, prieš sudarydama draudimo sutartį, privalo įvertinti draudimo riziką. Nagrinėjamu atveju draudžiamojo asmens (vaiko) mama (Pareiškėja) pateikė Bendrovei duomenis apie dvi vaiko ligos diagnozes, kurias įvertino Bendrovės ekspertai ir priėmė sprendimą draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutarties nesudaryti dėl itin didelės / neprognozuojamos draudimo rizikos. Taip pat pakartotinai nurodė, jog nuo nelaimingų atsitikimų dėl traumų, patirtų eismo įvykių metu, Bendrovė

¹ Pvz., Baltimorės (JAV) Johns Hopkins universiteto atlikta studija; Kolumbijos universiteto (JAV) atlikta studija.

vaiką apdraudė, nepaisant jo turimos negalios. Bendrovės atstovai teigė, jog nagrinėjamu atveju neproporcingai didelė draudimo rizika kyla dėl draudžiamą asmens turimų sunkių elgesio sutrikimų, dėl kurių vaiko elgesys gali būti neprognozuojamas, vaikai autistai, remiantis statistiniais duomenimis, yra linkę elgtis neatsargiai, taip pat linkę į autoagresyvų elgesį (savęs žalojimą), todėl tokiems vaikams yra itin didelė traumų atsiradimo tikimybė. Bendrovės atstovai teigė, kad nagrinėjamu atveju, net ir pasiūlius Pareiškėjai mokėti didesnes draudimo įmokas (kurios šiuo atveju būtų ženkliai ir neproporcingai didesnės nei įprastu tokios sutarties sudarymo atveju), daugelis atveju, kuomet vaikas galimai patirtų traumas, būtų pripažinti nedraudiminiais įvykiais ir draudimo išmoka nebūtų išmokama. Bendrovės atstovai taip pat teigė, kad toks individualus pasiūlymas Pareiškėjai pateiktas nebuvo, kadangi jis neatitiktų draudėjo poreikių, t. y., tikėtina, jog daugelis įvykių būtų pripažinti nedraudiminiais.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo

sirtyse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas. Pagal 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, šios Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausius standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami; suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad būtų sudarytos sąlygos patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad jiems būtų užtikrinta galimybė gauti informaciją.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ Bendrojoje pastaboje Nr. 2 (toliau – Pastaba) nurodė, jog prieinamumas yra neįgaliųjų gyvenimo savarankiškai ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida. Be fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo neįgalieji neturės lygių galimybių dalyvauti savo visuomenės gyvenime (Pastabos 1 str.)

Svarbu, kad prieinamumo klausimas būtų sprendžiamas visais aspektais, apimant fizinę aplinką, transportą, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas. Subjektų, valdančių pastatus, transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas, juridinio asmens statusas ir viešasis ar privatus pobūdis nebeakcentuojami. Visuomenei tiekiamos prekės, produktai ir teikiamos paslaugos turi būti prieinamos visiems, neatsižvelgiant į tai, ar juos / jas valdo ir (arba) tiekia / teikia valstybės institucija ar privati įmonė. Neįgalieji turėtų turėti vienodas galimybes naudotis visomis visuomenei tiekiamomis prekėmis, produktais ir teikiamomis paslaugomis taip, kad būtų užtikrintos veiksmingos bei vienodos galimybės ir gerbiamas jų orumas. Toks požiūris kyla iš draudimo diskriminuoti; prieinamumo galimybių neužtikrinimas turėtų būti laikomas diskriminacija, nesvarbu, ar kaltininkas yra viešasis ar privatus subjektas. Prieinamumas turėtų būti užtikrintas visiems neįgaliesiems, nepaisant negalios pobūdžio, neišskiriant jų jokiais pagrindais – rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitų įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turto, gimimo ar

kitokios padėties, teisinės ar socialinės padėties, ar amžiaus. Sprendžiant prieinamumo klausimą reikėtų ypač atsižvelgti į neįgaliųjų lyties ir amžiaus aspektus (Pastabos 13 str.).

Kadangi prieinamumas yra neįgaliųjų gyvenimo savarankiškai, kaip nustatyta Konvencijos 19 straipsnyje, ir visapusiško bei lygiateisiško dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida, atsisakymas pritaikyti sąlygas naudotis fizine aplinka, transportu, informacijos ir ryšių technologijomis, taip pat visuomenei prieinamais objektais ir paslaugomis turėtų būti laikomas diskriminacija (Pastabos 23 str.).

Prieinamumas siejamas su grupėmis, o tinkamas sąlygų pritaikymas – su pavieniais asmenimis. Tai reiškia, kad pareiga užtikrinti prieinamumą yra *ex ante* pareiga. Todėl valstybės, Konvencijos Šalys, turi pareigą užtikrinti prieinamumą prieš gaudamos pavienio asmens prašymą patekti į tam tikrą vietą ar naudotis tam tikra paslauga (Pastabos 25 str.).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtytys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau

palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Remiantis Draudimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies nuostatomis, apdraustasis – gyvybės ir sveikatos draudimo sutartyje nurodytas fizinis asmuo, kurio gyvenime atsitikus draudžiamajam įvykiui draudikas privalo mokėti draudimo išmoką; civilinės atsakomybės draudimo sutartyje nurodytas asmuo, kurio turtiniai interesai, atsirandantys iš civilinės atsakomybės, yra draudžiami; turto draudimo sutartyje nurodytas asmuo, kurio turtiniai interesai yra draudžiami. Draudėjas – asmuo, kuris arba kreipėsi į draudiką dėl draudimo sutarties sudarymo, arba kuriam draudikas pasiūlė sudaryti draudimo sutartį, arba kuris sudarė draudimo sutartį su draudiku (2 str. 7 d.). Draudikas – draudimo sutartį sudarantis ar sudaręs asmuo, teisės aktų nustatyta tvarka turintis teisę vykdyti draudimo veiklą (2 str. 8 d.).

Pagal minėto įstatymo 92 straipsnio nuostatas, draudimo taisyklėse privalo būti nurodyti atvejai, kuriais draudimo sutartys sudaromos pagal pateiktą draudėjo rašytinį prašymą sudaryti draudimo sutartį; draudžiamieji įvykiai; nedraudžiamieji įvykiai, kuriems įvykus draudikas neprivalo mokėti draudimo išmokų; draudimo objektas; draudimo sumų (jei draudimo sumos nustatomos), draudimo įmokų dydžių apskaičiavimo tvarka, draudimo įmokų mokėjimo tvarka ir jos nesilaikymo pasekmės; draudiko, draudėjo, apdraustojo, naudos gavėjo ir nukentėjusio trečiojo asmens teisės ir pareigos; žalos nustatymo tvarka; draudimo išmokų apskaičiavimo ir išmokėjimo tvarka ir terminai.

Prieš sudarydamas draudimo sutartį, draudikas turi teisę įvertinti draudimo riziką Civilinio kodekso 6.994 straipsnyje nustatyta tvarka (Draudimo įstatymo 95 str.). Draudikas, vertindamas draudimo riziką, turi teisę atsižvelgti į apdraustojo amžių, sveikatos būklę, profesiją ir kitus draudimo rizikai turinčius reikšmės objektyvius kriterijus, kartu užtikrindamas, kad vienodo rizikos lygio asmenų grupei būtų taikomos vienodos draudimo įmokų ir draudimo išmokų apskaičiavimo sąlygos (Draudimo įstatymo 117 str.).

Civilinio kodekso 6.994 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad, jeigu draudimo interesas yra susijęs su fizinio asmens gyvybe ir sveikata, draudikas turi teisę reikalauti iš draudėjo dokumentų, patvirtinančių draudėjo (apdraudžiamo asmens) amžių, sveikatos būklę, profesiją bei kitas draudimo rizikai turinčias reikšmės aplinkybes.

Bendrovė pateikė Asmens draudimo taisyklės (2019 m. gegužės 21 d. redakcija) (toliau – Taisyklės), apimančias asmens draudimą nuo nelaimingų atsitikimų, asmens draudimą nuo ligos arba darbingumo netekimo. Pagal Taisyklių 9.3 punkto nuostatas, traumų draudimo atveju nedraudžiamuoju įvykiu pripažįstami kūno sužalojimai (traumos), sveikatos sutrikimai dėl kūno sužalojimo (traumos) dėl bet kokių ligų sukeltų priepuolių (pvz., cukrinio diabeto, epilepsijos ar kitų konvulsinius viso kūno traukulius sukeliančių ligų). Taisyklių 13.3 punkte nustatyta, jog mirties dėl nelaimingo atsitikimo draudimo atveju nedraudžiamuoju įvykiu laikoma mirtis dėl kūno sužalojimo (traumų) ir (arba) sveikatos sutrikimo dėl kūno sužalojimų (traumų), kurias sukėlė bet kokios ligos ir (arba) ligų sukelti priepuoliai (pvz., cukrinis diabetas, epilepsija ar kitos konvulsinius viso kūno traukulius sukeliančios ligos).

Pareiškėja į Bendrovę kreipėsi dėl vaiko, turinčio negalią, draudimo nuo nelaimingų atsitikimų paslaugos suteikimo. Nustatyta, jog Bendrovės prašymu Pareiškėja draudimo bendrovei pateikė informaciją apie vaiko ligos diagnozes: F71.1, t. y., vidutinis protinis atsilikimas, reikšmingas elgesio sutrikimas, reikalaujantis dėmesio ar gydymo (TLK-10-AM), bei F 84.0, t. y., vaikystės autizmas (TLK-10-AM).

Bendrovė savo Rašte nurodė, kad būtent minėtos ligos diagnozės lėmė Bendrovės sprendimą atsisakyti Pareiškėjos nepilnametį sūnų drausti gyvybės bei sveikatos draudimu. Bendrovė taip pat teigė, kad ne negalia, bet ligos diagnozė (autizmas), kuriai esant sunkiai numatomos galimos žalos apdraustojo asmens sveikatai ar gyvybei atsiradimo aplinkybės, todėl asmenį atsisakyta drausti.

Atkreiptinas dėmesys, kad vaikų iki 18 metų neįgalumo lygis nustatomas vadovaujantis sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir darbo ir švietimo ministrų 2005 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. V-188/A1-84/ISAK-487 patvirtintu Neįgalumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašu (toliau – Aprašas). Pagal Aprašo 12 punkto nuostatas, nustatydamas neįgalumo lygį, Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba (toliau – NDNT) vertina medicininius ir kitus neįgalumo lygiui nustatyti reikalingus dokumentus, pildo Asmens veiklos ir gebėjimo dalyvauti klausimynus. Aprašo 1 priede išvardintos ligų diagnozės, sveikatos būklės, kurioms esant asmeniui iki 18 metų nustatomas atitinkamas neįgalumo lygis.

Pareiškėja Tarnybai pateikė vaiko neįgalumo lygio pažymą, 2018 m. birželio 11 d. išduotą NDNT. Pažymoje nurodoma, kad vaikui nustatytas sunkus neįgalumo lygis, kaip asmens neįgalumo priežastis nurodytos ligos diagnozės: F71.1 bei F 84.0 (TLK-10-AM). Taigi kiekvienu atveju (kaip ir nagrinėjamu) NDNT nustatytas asmens neįgalumo lygis tiesiogiai siejamas su tam tikra sveikatos būkle, ligos diagnoze. Būtent asmens ligos diagnozė lemia atitinkamo lygio neįgalumą. Dėl šios priežasties Bendrovės argumentas, kad ne asmens negalia, bet konkrečios ligos diagnozė lėmė atsisakymą sudaryti draudimo sutartį, vertintinas kritiškai.

Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal pirmiau minėtą Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnio nuostatą, nagrinėjant atvejus dėl diskriminacijos, galimam pažeidėjui tenka pareiga įrodyti, jog lygių galimybių principas nebuvo pažeistas. Pareiškėjui, besikreipiančiam į atsakingas institucijas dėl patirtos diskriminacijos, reikia nurodyti *prima facie* aplinkybes, t. y., aplinkybes, sudarančias galimo lygių galimybių pažeidimo faktą, skundžiamas asmuo privalo teikti įrodymus, kad šias aplinkybes paneigtų. Asmuo, besikreipiantis dėl padaryto pažeidimo, privalo nurodyti šias *prima facie* aplinkybes: kad besikreipiantis asmuo priklauso tam tikrai įstatymų ginamai grupei, t. y., nurodyti, kad priklauso lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos grupei; nurodyti, kokiuose santykiuose besikreipiantis asmuo buvo su skundžiamuoju asmeniu, kai patyrė galimai diskriminacinį poveikį – darbo, viešųjų paslaugų ir pan.; nurodyti, kad buvo nepalankaus skundžiamo asmens poveikio subjektas ir kaip tas nepalankus poveikis besikreipiančiam asmeniui pasireiškia; pateikti faktines aplinkybes, kad

skundžiamas asmuo panašioje situacijoje su kitais asmenimis, nepriklausančiais ginamųjų grupei, elgėsi palankiau nei su besikreipiančiu asmeniui².

Nagrinėjamu atveju Pareiškėjos atstovaujamas nepilnametis vaikas priklauso įstatymo ginamai asmenų grupei (turi negalią); tarp Pareiškėjos bei Bendrovės susiklostė vartojimo teisiniai santykiai; Pareiškėja nurodė kad draudžiamasis asmuo patyrė nepalankų poveikį – atsisakyta sudaryti jo draudimo sutartį; Pareiškėja teigia, kad vaiką atsisakyta apdrausti dėl negalios ir dėl to jis atsidūrė mažiau palankioje padėtyje nei kiti Bendrovės draudžiami asmenys, neturintys negalios.

Taigi, Pareiškėjai nurodžius visas *prima facie* aplinkybes, sudarančias lygių galimybių pažeidimo faktą, Bendrovė turėjo pareigą įrodyti, kad lygios galimybės nebuvo pažeistos.

Pažymėtina, kad minėto Civilinio kodekso 6.994 straipsnio, reglamentuojančio draudiko teisę įvertinti draudimo riziką, 2 dalyje nustatyta, kad, jeigu draudimo interesas yra susijęs su fizinio asmens gyvybe ir sveikata, draudikas turi teisę reikalauti iš draudėjo dokumentų, patvirtinančių draudėjo (apdraudžiamo asmens) sveikatos būklę bei kitas draudimo rizikai turinčias reikšmės aplinkybes. Taigi Civiliniame kodekse draudikui suteikta teisė atsižvelgti į apdraustojų sveikatos būklę, kada šie kriterijai yra objektyvūs ir turi reikšmės draudimo rizikos įvertinimui, tačiau nesuteikia teisės atsisakyti sudaryti draudimo sutarčių atsižvelgiant išimtinai tik į draudžiamojo asmens negalią.

Jau minėta Draudimo įstatymo 117 straipsnio, reglamentuojančio draudimo riziką, 1 dalimi nustatyta, kad draudikas, vertindamas draudimo riziką, turi teisę atsižvelgti į apdraustojų sveikatos būklę, kitus draudimo rizikai turinčius reikšmės objektyvius kriterijus, kartu užtikrindamas, kad vienodo rizikos lygio asmenų grupei būtų taikomos vienodos draudimo įmokų ir draudimo išmokų apskaičiavimo sąlygos.

Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju Bendrovė teigė, jog „autizmas vienas sunkiausių raidos sutrikimų. Vaikams autistams būdingas netipiškas elgesys, netikėti užsiėmimai ir pomėgiai“. Bendrovė, pagrįsdama didelę arba sunkiai prognozuojamą draudiminio įvykio atsiradimo riziką, rėmėsi mokslininkų, medikų leidiniuose, straipsniuose pateiktu bendru autizmo požymių aprašymu bei Pareiškėjos Bendrovei nurodytomis draudžiamojo asmens ligos diagnozėmis.

Atkreiptinas dėmesys, kad Bendrovė nepateikė duomenų, jog su Pareiškėja individualiai aptarė galimą draudimo riziką, ėmėsi veiksmų, kad būtų gauti patikimi ir išsamūs medicinos įstaigos duomenys apie konkretaus draudžiamojo sveikatos būklę, ligos eigą, duomenis apie per paskutinius

² Žr., pvz., Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. liepos 19 d. sprendimą Nr. I-2531-643/2018, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba v AB „Eglės“ sanatorija.

metus ar kitą laikotarpį patirtas traumas ir kt., pagal kuriuos būtų galima objektyviai įvertinti draudimo riziką bei Pareiškėjai pateikti pasiūlymą dėl draudimo sutarties sąlygų (Civilinio kodekso 6.994 str.).

Bendrovė Rašte teigė, kad „tokia draudimo sutartis neatitiktų draudėjo (apdraustojo) reikalavimų bei poreikių, kadangi dauguma įvykių, tikėtina, būtų pripažįstami nedraudžiamaisiais dėl apdraustojo sveikatos būklės“, tačiau įrodymų, jog Pareiškėjai buvo pasiūlytos individualizuotos sutarties sąlygos, su Pareiškėja aptarti draudžiamą asmens poreikiai, apie šiuos poreikius surinkti išsamūs bei patikimi duomenys, nepateikė (Lygių galimybių įstatymo 4 str.).

Pagal Draudimo įstatymo 90¹ straipsnį, draudimo produktų platintojas, teikdamas draudėjui, apdraustajam, naudos gavėjui ar nukentėjusiam trečiajam asmeniui draudimo produktų platinimo paslaugas, turi visada sąžiningai, teisingai ir profesionaliai veikti geriausiomis draudėjams, apdraustiesiems, naudos gavėjams ir nukentėjusiems tretiesiems asmenims sąlygomis ir jų interesais. Nagrinėjamu atveju darytina prielaida, kad Bendrovės veiksmai atsisakant Pareiškėjai pateikti pasiūlymą dėl draudimo sutarties sąlygų (negalėtų būti laikomi) nelaikytini veikimu geriausiomis draudėjui sąlygomis.

Atkreiptinas dėmesys, kad Civilinio kodekso 6.156 str., įtvirtinančio sutarties laisvės principą, 2 dalyje nustatyta, jog draudžiama versti kitą asmenį sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai pareigą sudaryti sutartį nustato įstatymai ar savanoriškas įsipareigojimas sudaryti sutartį. Tačiau bet kuriuo atveju, vadovaujantis Civilinio kodekso 1.5 str. 1 d., civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus, įvertinti visas aplinkybes ir sudaryti asmenims su negalia galimybes būti apdraustiems draudimu nuo nelaimingų atsitikimų.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad būtent draudžiamą asmens negalia lėmė atsisakymą sudaryti draudimo sutartį. Tuo remiantis, konstatuotina, jog Bendrovė, atsisakydama teikti draudimo paslaugas, neužtikrino Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintos pareigos visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokias pačias paslaugas ir tokiu būdu sudarė sąlygas diskriminuoti asmenį, turintį negalią.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Įspėti Bendrovę dėl padaryto lygių galimybių pažeidimo.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Bendrovės vadovą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė